بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓް

ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިޔުންގެއް

- ކޭސް ނަންބަރު: 2022/HC-B12/53
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް
- އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ފަރާތް: ޝަރުވަތު އަބްދުއްރަޙީމް، ހިނާވާގެ، ނ. މާފަރު
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމުން

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:

ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން މަޒީދު

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް

ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ޝަރްމީލާ

ނިޔުން ތާރީޚް: 6 ޛުލްޤަޢިދާ 1443 / 6 ޖޫން 2022

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓް، އޯކިޑް ހިނގުން، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ، ފޯން: 3325029، ފެކްސް: 3316471
އީމެއިލް: info@highcourt·gov·mv ވެބްސައިޓް: www·highcourt·gov·mv

ހައިކޯޓުގައި ޤަޟިއްޔާ ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނު ތާރީޚް:

28 ޝަޢްބާން 1443
29 މާ 2022

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ނިންމުން:

- **ނަންބަރު:** 145-B3/SHN/(32-2021)/2022/01 ނިންމުން
- **ނިންމި ތަން:** ކްރިމިނަލް ކޯޓު
- **ބާވަތް:** ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން
- **ހުށަހެޅުނު ތާރީޚް:** 09 ފެބުރުވަރީ 2021
- **ނިމުނު ތާރީޚް:** 28 މާރިޗު 2022

ޖިނާއީ- ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން- ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 120 ވަނަ މާއްދާ- ދައުވާކުރުމަށް ހުރަހަކަށް ވެދާނެ ދިމާވެ- އެއް ކޯޓުން އަނެއް ކޯޓަށް މައްސަލަ ބަދަލުކުރުން

ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން ޝަހީދުގެ ރައުޔު؛

މައްސަލައިގެ ތަޢާރަފު

1. މިއީ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B3/SHN/(32-2021)/2022/01 ނިންމުން ("ޝަރީޢަތުގެ ކޯޓުން ހުކުރަކާ ހުކުރުގާލާދު ނިންމި ނިންމުން") ނިންމުމާމެދު ހިތްހަމަނުޖެހިގެން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން އެ ނިންމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރުމުން ބެލި ދަޢުވާއެކެވެ. މި ދަޢުވާގައި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތަކީ ސ. މަރަދޫ، ހިލާލީގެ، ޝަރަފުލް އަބްދުލްޣަނީ (ދރއ ކާޑު ނަންބަރު: A201117) އެވެ.

މައްސަލައިގެ ފަސްމަންޒަރު

2. 26 ޑިސެންބަރު 2015 ވާދުވަހު 01:30 ހާއިރާކަށްވަނިކޮށް ސ. މަރަދޫގައި ހިނގާދިޔަ ހާދިސާއަކާ ގުޅިގެން ބައްދަލުކޮށް، ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން ސ. މަރަދޫ، ހިލާލީގެ، ޝަރަފުލް އަބްދުލްޣަނީގެ މައްޗަށް އިތުބާރުކުރެވޭ މަޢުލޫމާތުގައި ހުރި ކުޑަކުއްޖަކާއެކު ޖިންސީ އަމަލެއް ހިންގުމުގެ ކުށުގެ ދައުވާ މިއަދުންނަމަވެސް ދަށުން މަރަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓަށް 15 ޑިސެންބަރު 2016 ވަނަދުވަހު ހުށަހަޅައިފައެވެ.

3. ބެލުމުން ދައުވާ ހަމައެކަށީގެން ޝަރީޢަތް އަވަހަށް، ކުރެއްވުމުގެ ހަރަކާތުގައި ޖިންސީ ނިސްބަތް ގޮވާލުން ތަހުގީގަތުގައި އަދުލުގެ ކުށުގެ ދައުވާއަށް ދައުވާ ބަލައިގަތުމަށް އެ ދައުވާ ބަލައިގަތުމަށްފަހެވެ. މިކަމާގުޅޭ ދުވަސްތަކުގެ ޝަރީޢަތް ހިނގާފައި ނުވެއެވެ.

4. ނަމަވެސް ޝަރަފުލް އަބްދުލްޣަނީގެ ފަރާތުން އެ މައްސަލަ ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ބަދަލުކުރެއްވުމަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އެދުމުގައި އެ މައްސަލަ ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅުއްވާ އަށްވާ

ފޮނުވާދިނުން އެދި މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ މާފަރު މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގައި 22 ޖުލައި 2020 ތާރީޚުގެ ސިޓީއިން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން އެދިފައިވެއެވެ.

5. އަދި ދައުލަތުން އެފަދައިން މައްސަލަ އަނބުރާ ފޮނުވާދިނުން އެދިފައިވާތީ، 6 އޮގަސްޓު 2020 ތާރީޚުގައި، އެ މައްސަލަ މިލަދުންމަޑުލު ދެކުނުބުރީ މާފަރު މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހަށް އަނބުރާ ފޮނުވާލިއެވެ. މި ތާރީޚާއެކު ދަޢުވާވެސް ނެތެވެ.

6. އޭގެ ފަހުން ދައުލަތުން ފުރަތަމަ ފަހަރަށް އެ މައްސަލަ ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅީ 31 ޑިސެންބަރު 2020 ތާރީޚުގައެވެ.[1] ނަމަވެސް ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ރަޖިސްޓްރާރު އެ މައްސަލަ ބަލައިނުގަތުމަށް ނިންމާ އެ މައްސަލަ 4 ޖަނަވަރީ 2021 ތާރީޚުގައި އަނބުރާ ފޮނުވާލިއެވެ.[2] އެއަށްފަހު، 11 ޖަނަވަރީ 2021 ތާރީޚުގައި އަލުން ދައުލަތުން އެ ދަޢުވާ ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅިއެވެ. މިގޮތުން 11 ޖަނަވަރީ 2021 ތާރީޚުގައި ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު މައްސަލަ ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނީ އެކޯޓުގެ ނަންބަރު 32/Cr-C/2021 ޤަޟިއްޔާގައެވެ.

7. އެ ޤަޟިއްޔާގައި ޝަރުވަޢު ބަދުލުއަސީގެ ފަރާތުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތަކެއް ކުރެއްވިއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން ދަޢުވާ އަލުން ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާ މުއްދަތާ ގުޅިގެން ޝަރުވަޢު ބަދުލުއަސީގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމަކީ ދާއިރާއަކޮޅަކުން އެ ޤަޟިއްޔާ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި މައުސޫލީގޮތުން ކުރިއަށްގެންދެވޭނެ ނޫން ކަމަށް ކަނޑައަޅައި، ނިންމިއެވެ.

1. ދަތު ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު ނަންބަރު 145/DF/2021/02 (31 ޑިސެންބަރު 2020) ދަޢުވާ ފޯމު އަދި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ނަންބަރު 196-A1/145/2020/1203 (31 ޑިސެންބަރު 2020) ސިޓީ
2. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-L(RN)/2021/01 (4 ޖަނަވަރީ 2021) ރަޖިސްޓްރާރުގެ ނިންމުން

ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުން އެ މައްސަލަ ބިނާކޮށްފައިވާ ހުށަހެޅުން

8. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުން ބިނާކޮށްފައިވާ މައިގަނޑު ހުށަހެޅުމަކީ ޝަރުވަތު އަބްދުލްޣަނީގެ ފަރާތުން ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި 8 ވަނަ ހުށަހެޅުންތަކާ އެ ނިންމުމަށް ބުރުމުން އެނގެއެވެ. އެގޮތުން އެ ހުށަހެޅުމުގައި ޝަރުވަތު އަބްދުލްޣަނީގެ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، މިދަތުރުމަގުގެ ދުލުންބުރި މާފަރު ޖުވެނައިލް ކޯޓުގައި އޮތް ދައުވާ 6 އޮގަސްޓް 2020 ތާރީޚުގައި އަނބުރާ ގެންދިއުމަށްފަހު އަލުން ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް މައްސަލަ ހުށަހަޅާފައިވަނީ 4 މަހާއި 24 ދުވަސް ފަހުން ކަމަށާއި، އެއީ އާދަޔާ ޚިލާފަށް ގިނަ ދުވަސް ކަމަށެވެ. އަދި ޝަރުވަތު އަބްދުލްޣަނީ އަކީ ބަލިމީހެއް މަރުހަލާގައި ބަންދުގައި ބަހައްޓާފައިވާ މިހާރުވާއިރު، އެގޮތުން ބަންދުގައި ބަހައްޓަމުންދާ ދުވަހަކުން މިދާ މައްސަލަ ދައުވާކުރުމުގެ އެންމެ ދިގު މުއްދަތަކީ 45 ދުވަސް ކަމަށެވެ. ނަމަވެސް މި މައްސަލަ މިޙާދިސާ ދުރުސްބި މާގަޑު ޖުވެނައިލް ކޯޓުން އަނބުރާ ގެންދިއުމަށްފަހު އަލުން ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވަނީ 145 ދުވަސް ފަހުން ކަމަށެވެ.

ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުން

9. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B3/SHN/(32-2021)/2022/01 ނިންމުން ("ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާގުޅޭ ނިންމި ނިންމުން") ނިންމާފައިވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ.

"ދެންފަހު އިސްވެ ބަޔާންވެދިޔަ ކަންކަން އެގޮތުގައި ހުރުމުން، ދައުލަތުގެ ޝަރުވަތު އަބްދުލްޣަނީގެ ފަރާތުން ކުރަހަގާ، ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ކުރަހަގާ ކުރެވިފައިވާ ރިޢާޔަތްކޮށް، މި ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145/DF/2021/10 (11 ޖަނަވަރީ 2021) ތާރީޚާ ކުރަހަގާ ފޯރުން، ޝަރުވަތު އަބްދުލްޣަނީގެ މައްސަލަ ކަމަށް، ކުޑަކުދިންގެ ހައްގުގައި ޖިންސީ ނިސްބަތް އޮޅުވާލުން ފަސްދުވަހުގައި އަމިއްލަ ކުރުގެ މި ދައުވާއަށް ފުރުސަތުދިނުމަށް ޖެހޭގޮތުގެ އޮޅިގެން ވ. މުޙައްމަދު ޝިހާބު ފަސްވެރިޔާގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އުސޫލުގެ ދަށުން، މާނަކުރުމުގެ ހަމައެއް ބައްޓަންކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) ގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން އުފުލާފައިވާ

ދަޢުވާއެއްކަމަށްނުވާތީ، މި ދަޢުވާ މައުޟޫޢީގޮތުން ބަލައިގެން ގެންދިއުން ނުކުރެވޭނެ ކަމަށް ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 120 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ކަނޑައަޅައި، އެގޮތުގެ މަތިން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ގޮތް ނިންމީއެވެ."

މި ނިންމުމާމެދު ހިތްހަމަނުޖެހިގެން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން މި ނިންމުން ހައިކޯޓުގެ ރަޖިސްޓްރީގައި އިސްތިއުނާފަށް ހުށަހަޅައެވެ. މިއީ އެގޮތުން ބަލާ އިސްތިއުނާފީ ޤަޟިއްޔާއެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތައް

10. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B3/SHN/(32-2021)/2022/01 ނިންމުން ("ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން") އިސްތިއުނާފުކުރައްވަނީ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން އަންނަނިވި 02 (ދެ) ނުކުތާ ހުށަހަޅާފައި ވެއެވެ.

- ފުރަތަމަ ނުކުތާ އަކީ: ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2014 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތު) ގެ 61 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (1) ވަނަ ނަންބަރާއި، ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 94 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާއި، 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 2 ވަނަ ނަންބަރާއި، 120 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2021/HC-B12/40 (ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އަބްދުﷲ ރަޝީދު) ޤަޟިއްޔާއާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.
- ދެވަނަ ނުކުތާ އަކީ: ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/23 ޤަޟިއްޔާއާއި، ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011 (މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރާ ޤާނޫނު) ގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) އާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ

ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކާމެދު ދެފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ދެއްކިފައިވާ ވާހަކަތަކުގެ ޚުލާޞާ

11. އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކާ ގުޅިގެން ދައުލަތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި މައިގަނޑުގޮތެއްގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު ދައުވާއަކީ އަލުން ހުށަހެޅުނު ދައުވާއެއް ނޫންކަމާއި އެއީ [illegible] ދުސްތޫރީ ޙައްޤު ޝަރީޢަތުގެ ކޯޓުން ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ބަދަލުކުރެވުން ދައުވާއާއި ކަމަށެވެ. އަދި އެފަދައިން އެއް ކޯޓުން އަނެއް ކޯޓަށް ދައުވާ ބަދަލުކުރެވުނީ، ވަކި މުއްދަތެއްގެ ތެރޭގައި ދައުވާ ބަދަލުކުރެވޭ ކޯޓަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅުމަށް ތަޢުރީފުކުރާ ޤާނޫނެއް ނުވަތަ ޤަވާޢިދެއް ނެތް ކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން މި މައްސަލައަކީ ދައުވާބަދަލުކުރުމުގެ މުއްދަތު ތަޢާރުފުކުރެވޭ މައްސަލައެއް ނޫންކަމަށެވެ. އަދި ޝަރުޢީ ޢަދުލުއިންސާފުގެ ފަރާތުން ދައުވާބަދަލުކުރަން ހުށަހަޅާ ވަގުތު ދިފާޢު ކްރިމިނަލް ކޯޓަށްހުށަހަޅާފައިވާ ނުވާކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އެދިލައްވަނީ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުން ބާޠިލްކޮށްދިނުމަށެވެ، އަދި ދައުވާއަކީ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި މައްސަލަ ޝުރޫޢުކުރުމުން ކުރިއަށް ގެންދިޔުމުން މައްސަލައިގައި ކަމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށާއި މައްސަލަ އެކޯޓަށް ތަޙްޤީޤްކޮށްދިނުމަށެވެ.

12. ޖަވާބުގައި ޝަރުޢީވަކީލު އަބްދުލްޣަނީގެ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ މިފަދަމަސައްކަތް [illegible] ދޫކޮށްލާ ކޯޓުން ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް މައްސަލަ ބަދަލުކުރުމަށްފަހު މައްސަލަ އަލުން ގެންދިއުމަށް ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅުމުގައި ބޭނުންވާ ވަގުތެއްވެސް ޤާނޫނުގައި ކަނޑައެޅިފައިނުވާކަމަށް ދެކޭ ކަމަށެވެ. އަދި އެފަދައިން ވަގުތުކުރިން ދައުލަތަށް ސަބަބެއް މަޢުލޫމް ދަޢުވާކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ނުވާކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އެދިލައްވަނީ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުން ދަމަހައްޓައިދިނުން ކަމަށެވެ.

ޤާނޫނީ ސުވާލު

13. މި މައްސަލައިގައި ހުށަހެޅުނު އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކަށް ބަލައިލުމުން، ފުރަތަމަ ނުކުތާއަކީ ދަޢުވާކުރުމަށް ހުށަހަޅަން ފެށުމާ ދިމާއް ސަރުކާރު އަބްދުލްޣަނީގެ ގޮތުން ދެމިހުރުމަށް ގަރާރުކޮށްދިނުމާއި، ކުރިމަތިލާ ކޯޓުގެ ނިންމުން ދަޢުވާކުރުމަށް ހުށަހަޅަން ފެށުމާ ދިމާވާ ގޮތް ޤާނޫނީ ހަމަތަކާ ޚިލާފު ކަމަށް ބުނެ ޤާނޫނީގޮތުން ނުކުތާއެވެ. އަދި ދެވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއަކީ ދަޢުވާކުރުމުގެ މުއްދަތާ ގުޅޭގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/23 ޤަޟިއްޔާގައި **(ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒު)** ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލު ދަށުން ބަލާއިރު ދަށު ކޯޓުން ބަދަލުވެފައިވާ ގޮތަށް ހުށަހެޅި ނުކުތާއެވެ. މި ނުކުތާތަކަށް ތަރުތީބުން އަންނަނިވި ގޮތަށް ބަލާލެވިއްޖެއެވެ.

13.1. ދަށު ކޯޓުން މައްސަލަ މުޤައްރަރުކުރުމުން ނުބައްދާނުކަމަށް ކަނޑައަޅައި ނިންމުމުގައި، ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ[3] 120 ވަނަ މާއްދާއާ ބަރާބަރަށް އިޝާރާތްކުރައްވާފައެވެ. އެ މާއްދާއަކީ ދަޢުވާކުރުމަށް ހުށަހަޅާ ފަރާތް ދިމާވާ ހުށަހެޅުމާގުޅޭ ކަނޑައަޅާ ބައިނަލްއަޤުވާމީ މާއްދާއެކެވެ. އެގޮތުން ބަޔާނުގައި ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ[4] 120 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ވަނީ "ދަޢުވާކުރުމަށް ހުށަހަޅާ ފަރާތް ދިމާވާ ކަމަށް ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ދިމާވެއް ހުށަހެޅުމުން، މި މާއްދާގެ ދަށުން ދަޢުވާ ލިބޭ ފަރާތުން އެ ދިމާވެ ހުށަހަޅައި، މަޙްކަމާއި މިންގަނޑެއް އެ ދިމާވާ ސާބިތުކޮށްދިނުމަށް، އެ ދަޢުވާ ބަލާނެ ތަރުތީބު ނުކުތާކަމަށް އެ ރިޢާޔަތް ކޯޓުން ކަނޑައަޅައި މައްސަލަ ނިންމަންވާނެއެވެ." މިފަދައިންނެވެ. އެހެންކަމުން މި މާއްދާއަކީ ދަޢުވާކުރުމަށް ހުށަހަޅާ ފަރާތް ދިމާވާ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ދިމާވެއް ހުށަހެޅުމުން، އެ ދިމާވެ މަޙްކަމާއި މިންގަނޑެއް ސާބިތުކޮށްދިނުމަށް ކޯޓުން އަމަލުކުރަންޖެހޭ އުސޫލު ބަޔާންކޮށްދޭ މާއްދާއެކެވެ.

[3]. ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016
[4]. ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

13.2 ދަޢުވާކުރުމަށް ހުރަހަކަށް ވާނެ ދިފާޢު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ[5] 60 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި މާނަކޮށްދީފައިވެއެވެ. އެ މާއްދާގައިވާގޮތުން ދަޢުވާކުރުމަށް ހުރަހަކަށް ވާނެ ދިފާޢުކަމަށް އެ ޤާނޫނުގައި ބުނެފައިވަނީ ދަޢުވާ އުފުލުމަށް ދިފާޢުކަމަށް ނުވަތަ ހުރަހަކަށް ވާނެ ކަންކަމާއި، ދަޢުވާ އުފުލުމާއި، ދަޢުވާ ބަލައިގަތުމާއި، ދަޢުވާ ހިންގުމާއި، އަދި ޙުކުމް ކަނޑައެޅުމަށް ހުރަހަކަށް ވާނެކަމަށް އެ ޤާނޫނުގެ 60 ވަނަ ބާބުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ދިފާޢުތަކެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިފައިވާ މުއްދަތުގައި ދަޢުވާ ނުއުފުލައިފިނަމަ ފަހުން ދަޢުވާ ނުކުރެވުމަށްވެސް ދަޢުވާކުރުމަށް ހުރަހަކަށް ވާނެ ދިފާޢެއްކަން އެ ބާބަށް ބެލުމުން އެނގެއެވެ.

13.3 ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުމަށް ބެލިއިރު، އެ ނިންމުން ބިނާކޮށްފައިވާ މައިގަނޑު އަސާސަކީ ދަޢުވާކުރުމުގެ މުއްދަތާ ގުޅޭގޮތުން ޝަރުޢީ އިބްތިދާއީގެ ފަރާތުން ހުރަހަކަށްވުން ބިނާކޮށް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ސަލީމް**[6] ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުޞޫލުކަން އެނގެއެވެ.

13.4 ޝަރުޢީ އިބްތިދާއީގެ މަރުޙަލާ ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުން ދަޢުވާއަކީ ކުރިން މިމަރުޙަލާގެ ދުވަސްކޮޅު މާޒީގައި ކުރީ ޝަރީޢަތް ކޯޓުގައި ހިނގަމުންދިޔަ މައްސަލައަކާގުޅޭ ޒާތެއް ނުވެއެވެ. މި މައްސަލައިގެ އިޖުރާއަތުގައި ހަމައެކަނި ބަދަލުވެފައިވާ ގޮތަކީ ދަޢުވާ އުފުލިފައިވާ ކޯޓު ބަދަލުވުންކަން އެނގެއެވެ. އަދި އެގޮތަށް އެ ބަދަލު ބަދަލުވެފައިވަނީ ޝަރުޢީ އިބްތިދާއީގެ އުޞޫލުގެ މަތިންކަން ބަޔާންވެ ހިނގައްޖެއެވެ.

5. ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2014
6. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/23 ޤަޟިއްޔާ

13.5. އެހެންކަމުން މި މައްސަލައިގައި އުފުލިފައިވާ ޤާނޫނީ ސުވާލަކީ، އެފަދައިން މައްސަލައިގެ ދަޢުވާ އުފުލިފައިވާ ކޯޓު ބަދަލުކުރުމުގެ ގޮތުން މައްސަލަ އަނބުރާ ގެންދިޔުމަށްފަހު، އެހެން ކޯޓަކަށް މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ބާރަލުމެއްގައި ދަޢުވާކުރުމުގެ މުއްދަތު ބަލާނީ ކޮން އުސޫލަކުންތޯ އެކަށީގެން ސުވާލެވެ.

<u>ދަޢުވާ ހުށަހެޅިފައިވާ ކޯޓުން ދަޢުވާ އަނބުރާ ނެގުމަށް ފަހު އެހެން ކޯޓަކަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅުމުގެ</u>

<u>މުއްދަތު</u>

13.6. އެހެން ކޯޓަކަށް ދަޢުވާ ހުށަހެޅުމުގެ ގޮތުން ދަޢުވާ ހުށަހެޅިފައިވާ ކޯޓުން ދަޢުވާ އަނބުރާ ނެގުމަށް ފަހު އެހެން ކޯޓަކަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅުމުގެ މުއްދަތު ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގައި ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެފަދައިން ކަންކަން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގަވާއިދެއްވެސް ނުފެނެވެ.

13.7. ދަށު ކޯޓުގެ ނިންމުމަށް ބެލިއިރު، ބަންދުން މުއްދަތު ކަނޑައެޅުމުގައި ރިޢާޔަތްކޮށްފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒު**[7] ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލުކަން ހިނގައްޖެއެވެ. އެހެންކަމުން ދަށު ބަލާފަން ޖެހެނީ އެ ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލު މި މައްސަލައަށް ތަޠުބީޤުކުރުވިދާންޖެހޭނެއެވެ.

13.8. މިގޮތުން ބަލާއިރު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒު**[8] ޤަޟިއްޔާގެ ވާޤިޢާއަށް ބެލިއިރު، އެ ޤަޟިއްޔާއަކީ މުޙައްމަދު ޝިފާޒު ކުޑަކުއްޖަކާއެކު ހިނގާފައިވާކަމަށް ތުހުމަތުކުރުވުން ޖިންސީ ހިން ޢަމަލާ ގުޅިގެން ދިމަދުންނަމުޖެހު ދުކުންބިޔަ މަސައްދު ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުން ދަޢުވާގެ އެ ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވަނީ

[7] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/23 ޤަޟިއްޔާ

[8] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/23 ޤަޟިއްޔާ

ދަޢުވާކުރުމަށް އޮތް މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ކަމަށް ނުވާތީ ދައުވާ ފާސް ބަލައި ނުގަނެވުމަށް އެކަށީގެން ނިންމި ނިންމުމަކާ ގުޅިގެން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ފަރާތުން އެ މައްސަލަ އިސްތިއުނާފުކުރުމުން ތިލަދުންމަތީ ދެކުނުބުރީ ހަނިމާދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ އެ ނިންމުން ބާތިލްކޮށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ފަރާތުން އަލުން އެ މައްސަލަ ހުށަހަޅައިފިނަމަ އެމައްސަލަ އޮޅުވާލުމަކާ ނުލައި ބަލައިގަނެ ކުރިއަށް ގެންދެވޭނޭ މައްސަލައަކަށްވާކަމުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައި ވަނިކޮށް، އެގޮތުން 162 ދުވަސް ފާއިތުވެފައިވުން އެ މައްސަލަ ތިލަދުންމަތީ ދެކުނުބުރީ ހަނިމާދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމާއި ދެކޮޅަށް އިބްތިދާއީ މަރުޙަލާގައި ދަޢުވާކުރުމުގެ މުއްދަތާ ގުޅޭގޮތުން މުޙައްމަދު ޝިހާބުގެ ފަރާތުން ހުކުމްކުރި ދާއިރާގެ ދަޢުވާކުރު ބާތިލްކޮށް ތިލަދުންމަތީ ދެކުނުބުރީ ހަނިމާދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން ޝަރީޢަތްކުރަމުން އެ މައްސަލައާގައި ނިންމި ނިންމުމެއް ކަން އެނގެއެވެ. އަދި އެ މައްސަލައާއި ވަކިން ހުށަހެޅިފައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޤަރާރުން ދަށު ކޯޓަށް މައްސަލަ އަލުން ހުށަހެޅުމުގެ ހުއްދަ ޕްރޮސިކިއުޝަނަށް ދީފައިވަނިކޮށް، އޭގެ 5 މަސްދުވަސްފަހުން އެ މައްސަލަ ދަށު ކޯޓަށް ހުށަހެޅުއްވާފައިނުވާކަން އެ މައްސަލަ ހުށަހެޅުން ފަސްކުރި ސަބަބުތަކަކީ މައްސަލައިގައިވާ ބަލައި ގޮތް ކަނޑައަޅުން ނިންމާކަން ދަށު ކޯޓުން އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުންނާއި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިވާ މައްސަލައެއްކަމެވެ.

13.9 ނަމަވެސް ޝަރުވަތު އަބްދުލްޤަނީގެ މައްޗަށް ހުކުމްކުރުން މި މައްސަލައާގައި ތިލަދުންމަތީ ދެކުނުބުރީ ހަނިމާދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ހުކުމް ކަނޑައަޅާ ހުކުމުގެ ދަޢުވާ ހުށަހެޅުމަށް ހުއްދަ ދީފައެވެ. އަދި އެ ދައުވާ އެ ކޯޓުން އަނބުރާ ހުށަހަޅުއްވާ ކޯޓުން ހުށަހެޅުއްވާފައިވަނީ ޝަރުވަތު އަބްދުލްޤަނީގެ އެދުމުގެ މަތިންކަން އެނގެއެވެ. އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ**

ޖެނެރަލްގެ **އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒު**[9] ޤަޟިއްޔާގެ ވާޤިޢާއާ ހިލާފަށް ޝަރުޢުވަމު ރަބްދުލްއަނަގެ މި މައްސަލައާ ގުޅިގެން ދަޢުވާ ކުރުމުގެ ފުރުބަހޮޓު މަޖި މަރުޙަލާގެ ކޯޓަކުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއް ނެތެވެ. މިގޮ އިތުރުން ޝަރުޢުވަމު ރަބްދުލްއަނަގެ މައްސަލައިގައި، މިފަދުންނަމަވެސް ދުކުރުބިޔަ މާފަދު ޑިޕާސްބަރުޖު ކޯޓުން މައްސަލަ އަނބުރާ ގެންދިއުމަކަށް ކުރިމިނަލް ކޯޓަށް އެ މައްސަލަ ހުށަހެޅުމަށްޓަކައި 5 މަސްދުވަސް ހޭދަވެފައިވާކަން އެނގޭކަން ނެތެވެ. އަދި އެހެން ކޯޓަކަށް ދަޢުވާ ހުށަހެޅުމުގެ ޒަމާން ދަޢުވާ ހުށަހެޅިފައިވާ ކޯޓުން ދަޢުވާ އަނބުރާ ނެގުމަށް ފަހު އެހެން ކޯޓަކަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅުމުގައި ހުރަވާންޖެހޭ މުއްދަތު ކަނޑައެޅި ބާރުވެރިކަމާ އެއްވެސް ޤާނޫނީ ނައްސެއްވެސް ނެތެވެ. އެހެންކަމުން، މި ދެ މައްސަލައިގެ ވާޤިޢާ އާއި ބަޔާތް ތަފާތުވާކަމަށްބަލައި މި މައްސަލައަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒު**[10] ޤަޟިއްޔާގައި ދަޢުވާކުރުމުގެ މުއްދަތާ ގުޅޭޙުކުމް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަނޑައަށް އެ ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޙުކުމް މިމައްސަލައަށް ތަޠުބީޤުކުރެވޭނެކަމަކަށް ނުދެކެމެވެ. ފުރާއަކާ އިސްވެ ބަޔާންކޮށްދެވުނު ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައެޅުއްވާފައިވާ ކަނޑަނަ ދަރު ކޯޓުން ތަޠުބީޤުކުރައްވަން ޖަހައިގަން ކަމުގައި އަމުރެއް ނުދެކެމެވެ.

13.10. މީގެ އިތުރުން މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) ގައި، ވަކިކަމެއް ކުރުމަށް ވަކި މުއްދަތެއް ކަނޑައަޅާފައިވާނަމަ، އެކަމެއް ކުރަންވާނީ އެކަށީގެންވާ އަވަސްމިނުގައި، ބޭކާރު ލަސްވުންތަކެއް ނުހިމެނޭގޮތުން ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާތީ އެކަމަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ބަލާއިރު، މި މައްސަލައިގެ ވާޤިޢާ އަށް މައްސަލަ އެއް ކޯޓުން އަނބުރާ ނެގި ބަދަލުކުރަންޖެހުނު ސަބަބަކާއި، މައްސަލައިގެ ރާވަޔަށް ބަލައި، 4 މަހާއި 24 ދުވަސް ފަހުން

---

[9]. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/23 ޤަޟިއްޔާ
[10]. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/23 ޤަޟިއްޔާ

ދަޢުވާ އުފުލުމަށޭ އެކަމުގައި ބޭކާރު ތަސައްވުރުތަކެއް ހިމެނޭ، އެކަށީގެންވާ މުއްދަތެއްކަމުގައި އަހުރެންނަށް ޤަބޫލުކުރެވެއެވެ.

13.11 އަދި ދަޢުވާކުރުމުގެ މުއްދަތަކީ އެކަށީގެންވާ ދިގު މުއްދަތެއް ކަމަށް ކަނޑައެޅިގެން ޤާނޫނެއް ނުވަތަ ޤަވާޢިދެއްގައި ނަމަވެސް ބަޔާންވެގެން ނުވާ ހާލު، އެ މުއްދަތަކީ އެކަށީގެންވާ ކުރު މުއްދަތެއްކަމަށް ހާލަތަށް ރިޢާޔަތްކޮށްގެން މުޖުތަމަޢަށް ކަނޑައަޅަންޖެހޭނަމަ، އެކަމުގެ އާޚިރު ނަތީޖާއަކަށް ވާނީ، ބޭޒާރު ކުރިމަތިވާނެ ތުހުމަތުކުރެވޭ ހާލަތުތަކެއްވެސް ޝަރީޢަތުގެ ކުރިމަތީގައި ޖަވާބުދާރީ ނުވެކޮށް މުޖުތަމަޢުން ދުރުވެގެންދިއުން ކަމުގައި ދެކެމެވެ. އަދި މިއީ ޝަރީޢަތުގެ ނިޒާމުގެ އަސާސީ މަޤާޞިދުތަކާ ޚިލާފު ކަމުގައި ދެކެމެވެ.

އެއްކޮޅުން އަނބުރާ ކައިވެނި މައްސަލަ ބަދަލުކުރުމުގެ އުސޫލު

14. މި މައްސަލައިގައި އެއް ކައިވެނި އަނބުރާ ކައިވެނި މައްސަލަ ބަދަލުކުރުމުގައި ޢަމަލުކުރެވުނު އެކަން ކޮންފަދައިވެސް ޕްރޮސީޖަރުގެ ޝަރުތުން ދަޢުވާ އަނބުރާ ގެންދިއުމަށްފަހު، ޕްރޮސީޖަރުގެ ޝަރުތުން ކަން އެނގެއެވެ. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ[11] 92 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު، ޝަރީޢަތުގެ ފުރަތަމަ އަޑުއެހުން ފެށުމުގެ ކުރިން، ފަހުން އެ ދަޢުވާކުރުމުގެ ބައެއް ޕްރޮސީޖަރުގެ ޖިނާޔަތްތަކަށް ލިބޭ ގޮތަށްވެސް ނުވަތަ ނުލިބޭ ގޮތަށްވެސް ދަޢުވާ އަނބުރާ ގެންދެވިދާނެކަމާއި، މިފަދައިން ގެންދެވޭނީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ހަދާ ގަވާއިދުގައި ޕްރޮސީޖަރުގެ ޖިނާޔަތްތަކުގެ އިތުރުން އަދަބުދެވޭނެ އެއްގޮތަކަށް ކަން އެނގެއެވެ. ޕްރޮސީޖަރުތަކާބެހޭ ޤަވާޢިދުގެ ގަވާއިދުގެ 26 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި އެ މާއްދާގެ ދަށުން ދަޢުވާ އަނބުރާ ގެންދާ ބަޔާންތަކާއި ބައްލަވަން ހުށަހެޅުއްވާ ވާނެއެވެ. އެގޮތުން ހުށަހެޅޭ މައްސަލައިގެ އިތުރުބަޔާން

11. ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016

ތިބިގެންވާ ކޯޓު ނޫނު އެހެން ކޯޓަކަށް މައްސަލަ ހުށަހަޅަންޖެހޭކަމަށް ފެނިއްޖެނަމަ ދަޢުވާ އަނބުރާ ގެންދިޔާނުކަން އެ އަދުރުގެ (3) ވަނަ ނަންބަރުން އެނގެއެވެ. އެހެންކަމުން އެފަދައިން ޕްރޮސިކިއުޝަނުން ހަމަޖެހިފައިވަނީ ޤާނޫނީ އިމުގެ ބޭރުން ކަމަށް ކަނޑައެޅިދާނެ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑު ނުދެކެމެވެ. ނަމަވެސް އެއް ކޯޓުން އަނެއް ކޯޓަށް މައްސަލަ ބަދަލުކުރުމުގެ އުސޫލަކީ ޢާންމުކޮށް ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހަމަޖެހިފައިވާ އައިސްފައިވާ ގޮތެވެ. އަދި އެ ގޮތަކީ މިފަދަ ޙާލަތްތަކުގައި ކަސްރުކުރަން އޮންނަ ދަށުގެ ގޮތް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދެކެމެވެ.

15. އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ކަންކަން އެހެން ހުރުމުން ކުރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުން ބާތިލްކޮށް، އެ މައްސަލަ އަލުން މައްސޫލިއްޔަތުން ބަލައިދީގެން ކުރިމިނަލް ކޯޓަށް ރިޕޯޓުކުރަންޖެހޭކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދެކެމެވެ.

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒުގެ ރައުޔު؛

16. ދަޢުވާ އަނބުރާ ގެންދިއުމާއި އެއްކޯޓުން އަނެއް ކޯޓަށް މައްސަލަ ނުވަތަ ދަޢުވާ ރިޕޯޓު ކުރުމަށް މެދުން ދޭ ކަމެކެވެ. ޤާނޫނު ނަންބަރު: 2016/12 (ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު)ގެ 92 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ދަޢުވާ އަނބުރާ ގެންދެވުމުގެ އިޚްތިޔާރު ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ދިނުމަށްވެ، އެއިޚްތިޔާރުގެ ބޭނުން ކުރެވޭނީ ސަރަޙައްދު ބައްލަން ކުރަނީ ގަވާއިދު ނަންބަރު 2017/R-76 (ޕްރޮސިކިއުޝަން ކުރުމުގެ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދު) ގެ 26 ވަނަ މާއްދާގައެވެ. އެމާއްދާގެ އެއްވަނަ އަކުރުގެ ނުވަތަ ނަންބަރުގައި، ދަޢުވާ ރައްދުވާ ފަރާތުން އެދިގެން، ދަޢުވާ ހުށަހެޅުއްވި ކޯޓު ނޫނު އެހެން ކޯޓަކަށް އެދަޢުވާއެއް ރިޕޯޓު ކުރުމަށް ނުވަތަ ބަދަލު ކުރުމުގެ ބޭނުމުގައި، ދަޢުވާ އަނބުރާގެންނަވާ ކަމަށް ބަޔާން ކޮށްފައެއް ނުވެއެވެ.

17. އެއްކޯޓުން އަނެއް ކޯޓަށް ދަޢުވާ ނުވަތަ މައްސަލަ ރިޕޯޓު ކުރުމަކީ، ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ އިޚްތިޔާރުން ބޭރު ހަމައެކަނި ކޯޓުގެ އިޚްތިޔާރުގެ ތެރޭގައި އޮތް ކަމެކެވެ. މިގޮ، މުއްތަހަމުގެ ފަރާތުން

ދަޢުވާ އުފުލުނު ކޯޓަކުން ބަދަލު ކޮށްދިނުމަށް އެދި ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނަށް ހުށަހެޅިނަމަވެސް، އެކަމަކީ، ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން ކުރެވޭނެ ކަމަކަށް ނުވާތީ، އެކަން ނުކުރެވޭނެކަން ބަޔާން ކުރުން ނޫން އެހެން ގޮތަކަށް ޢަމަލު ކުރެވިދާނެކަމަށް ފުރުޞަތު ހަމައަކުން ވިސްނާއިރު އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ފެނިގެން ނުދެއެވެ.

18. އެއް ކޯޓުން އަނެއް ކޯޓަށް މައްސަލަތައް ނުވަތަ މައްސަލަތަކެއްގެ ވަކި ބައެއް ބަދަލުކުރުމާ ބެހޭ ގޮތުން އަމަލު ކުރަންވީ ގޮތުން އިޖުރާއަތު ބަޔާން ކުރަނީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު:2012/03/SC (10 ސެޕްޓެމްބަރު 2012) ސަރކިއުލަރ ގައެވެ. މި ސަރކިއުލަރގެ ކުރިންވެސް މިބާވަތުން މައްސަލަތައް އެއްކޯޓުން އަނެއް ކޯޓަށް ބަދަލުކުރަމުން ދިޔަ ޕްރެކްޓިސްތަކާއި ބަޔާންކޮށް، އަމަލު ކުރަމުންދިޔަ އުސޫލު ސުޕްރީމް ކުރުމާއިބެހޭ ގޮތުން ހިދާޔަތާ ގަވާއިދު (6) ވަނަ ފަސްލުން އެނގެއެވެ.[12] އެހެންނަމަވެސް، މައްސަލަތައް އެއްކޯޓުން އަނެއް ކޯޓަށް ބަދަލުކުރުމަކީ ނުވަތަ ބަދަލު ކުރުމަކީ ކޯޓުގެ ދާއިރާ ކަމެއްކަން އެނގެއެވެ. ވީމާ، މައްސަލަ އެއްކޯޓުން އަނެއް ކޯޓަށް ބަދަލުކުރެވޭނީ ކުރުމުގެ ބާރުގައި ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނަށް މައްސަލަ އަނބުރާ ގެންދެވޭނެކަމަށް ދެކޭތީއެވެ ނުކުރެއެވެ.

19. މައްސަލަތައް ނުވަތަ ދަޢުވާތައް އެއްކޯޓުން އަނެއްކޯޓަށް ބަދަލުކުރުމުގައި އަމަލު ކުރާނެ އިޖުރާއަތު ކޮބާ، އެއިޖުރާއާތު އޮތްކަން ނޫނީގެން ނުވަތަ އެއިޖުރާއަތަށް އަމަލު ނުކުރެ އޮފީގެން، އަދި ދިވާރާހުންނެވެސް އެކަން ދަށު ކޯޓުގައިވެސް އަދި މިކޯޓުގައިވެސް ފާހަގަ ނުކުރެއިރު، ފަނޑިޔާރުންގެ އަމަލު ކުރާނީ ކިހިނެއްތޯ؟ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 142 ވަނަ މާއްދާގެ އަލީގައި ބަލާއިރު، އެއްކޯޓުން އަނެއްކޯޓަށް މައްސަލަތައް ބަދަލު ކުރުމުގައި އަމަލު ކުރާނެ އިޖުރާއަތެއް އޮވެ، އެއިޖުރާއާ އެއްގޮތަށް އަމަލުކޮށްދިނުމަށް ނުވާނަމަ، އެއީ ރަގަޅަށް

[12] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ގޮތުން ހިދާޔަތާ ގަވާއިދު (6) ގެ 39 ވަނަ މާއްދާގައި އޮތީ؛
39. ޤާނޫނީ ބާރު ދެމިގެންދާނެ ނިޔުސްނަ އެކޯޓަށް ނުބައި ބާވަތުގެ މައްސަލަތައް، ސާބިތުވާ އުފުލާފައި ކުން:
1-ގަވާއިދު އެއްގޮތްވާގޮތުން ހުރަސް ޤާނޫނުއަސާސީ ބަދަލުކުރާއިރު އެކޯޓަށް ބަދަލުކުރާނެ ބާވަތުގެ މައްސަލަތައް ބަލައިގަތުމަށް ހިނގައުޖެހުނަމަ ދަޢުވާ ބެލުންކުރި، އެމައްސަލަ ހުރަހެއްވާވާ ކޯޓުން ކަމާބެހޭ ކޯޓަށް މައްސަލަ ފޮނުވުން. (މިހެންދިމާވާ މައްސަލައެއް ނިންމާނީ ކަމާބެހޭ ކޯޓުންނެވެ.)
2-ދަޢުވާކުރާ ފަރާތުން ކުރާ ދަޢުވާގެ މައްސަލަ ބެލުމުގެ ބާރު ލިބިގެންވާ ޤާނޫނީ އުފުލާ ކުރާއި ނުވަތަ، އެމައްސަލައެއް ބެލޭކޯޓުން މިނިސްޓްރީ އޮފް ޖަސްޓިސް ހިނދު، އެމިނިސްޓްރީން ލިޔުނު ގަވާއިދުގެ މަތިން އަމަލުކުރުން. (ނަންބަރު:16/82 – އާމް.ޖޭ.ސީ. 30 ސެޕްޓެމްބަރު 1982)

ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއް ކަމަކަށް ފަސްޚާރަކަށް ނުނިންމޭނެއެވެ. މިސަބަބަށްޓަކައި، ދަށު ކޯޓުގެ މިމައްސަލަ ކުރިއަށް ނުގެންދިޔުމަށް ނިންމުމަށް އަހަރެން ތާއީދު ކުރަމެވެ.

ފަސްޚާރު ޤަބޫލަށް ފަރާތްތީގެ ރައުޔު؛

20. މިމައްސަލައިގައި މިކޯޓުގެ ކުރިމަތީގައި އޮތް ޤާނޫނީ ސުވާލަކީ، މައްސަލަ ކުރިއަށްދިޔުމަށް ކޯޓު ރުހުން އެހެން ކޯޓަކަށް ހުށަހެޅުމަށްވުރެ ޖުރިސްޑިކްޝަނުން އަސްލުގައި ގެނެސްދޭ ދާއިރާއެއް، ދެން ހުށަހަޅަން ޖެހޭނީ ކޮން ކޯޓަކަށްތޯއެވެ؟ ޒީނާއީ އިޖުރާއަތު ފޮނުވުމުގައި މިފަދަ ހާލަތްތަކުގައި އަމަލުކުރަންޖެހޭ ގޮތް ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ.

21. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޖުރިސްޑިކްޝަނަށް ބެލެވޭ އުސޫލު ވ. މުޙައްމަދު ޝަރީފް[13] ޤަޟިއްޔާގެ 22 ވަނަ ނުކުތާގައި ފަސްޚާރު ގެ ނ. އަޒުމީ ހާމިދު ޙާލަތު ފާހަގަކޮށްދީފައިވާ "ޤާނޫނުގައިވާ އިޖުރާއަތު ބަލައިދިނުމަ، ވެސް މުއްދަތުތެރެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ހަމަތަކުގެ ދަށުން ބަލަން ޖެހޭ އެކަށީގެންވާ އަވަސްމިންވަރުގައި، ބާކީ ބަންދުކުރުމުގެ ނުނިމި އެކަމާއި ކޯޓުފައިވާ ނުވަތަ ޝަރީޢަތްކުރުމެވެ. ޤާނޫނުގެ ހަމަތައް ބައްދަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) ގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން އަމަލުކުރަންޖެހޭ ނަތީޖާއަކީ ކޯޓުގެ މައްސަލަތަކުގެ ފަސްގަނޑު ވަކިއެކުންވާ ހާލަތުން ޝަރީޢަތްކުރުމުގައި، ކަމުގެ ކުރުމުގައި ފަސްވީ ފަސްވުމަކީ އެކަށީގެންވާ ސަބަބުތަކެއްގެ މައްޗަކުން ބާކީކުރި ފަސްވީ ފަސްވުމުގެ ކަށަވަރުކުރުމެވެ." އަދި މިފަދަ ހާލަތްތަކުގައި، އެކަމުގައި ކުރުމަކަށް ހުރަސް ވަގުތު ހުރަވާފައިވާ އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް އޮވެގެން ކަން ސާބިތުކޮށްދެވިއްޖެނަމަ، އެފަދަ ފަސްވުމެއް ބަލައިގަތުމުގެ އިޚްތިޔާރު އެމާއްދާގެ ދަށުން އޮތް ކަމާއި އަދި މައްސަލައާއި ވަކިއެކުންވާ ހާލަތްތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ދަޢުވާކުރުމަށް އެކަށީގެންވާ މުއްދަތުގެ ހުރި ވަކިން ކަނޑައެޅުމަށް ޝަރީޢަތުގެ ކަމަށް މިމާއްދާގެ ދަށުން ދިރިއުޅުމާކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

[13]. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/23 ޤަޟިއްޔާ

22. މިއުސޫލުތައް މިމައްސަލައަށް ތަތްބީޤުކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން ދައުލަތުން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އުސޫލު މިމައްސަލައަށް ތަތްބީޤުކުރެވޭނެ ކަމަށެވެ. ސަބަބަކީ ކަމުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުބާރަކް ޝިފާޒު**[14] ޤަޟިއްޔާއަކީ އިސްތިއުނާފީ މަރުޙަލާއިން ދަށު ކޯޓަށް އަލުން ހުށަހަޅަން އަންގާ މައްސަލަތަކުގައި ދެވަނަ ފަހަރަށް އެމައްސަލަ ކޯޓަކަށް ހުށަހެޅުމުގައި މުއްދަތު ގުނުމުގައި އިޖުރާއާތުގެ އުސޫލެއް ކަމަށް ވާއިރު މިމައްސަލައަކީ އެފަދައިން އިސްތިއުނާފީ މަރުޙަލާއިން ދަށު ކޯޓަށް ހުށަހަޅަން އަނބުރާފޮނުވާ މައްސަލައެއް ނޫންކަމަށެވެ. މިމައްސަލައަކީ އެއާ ހިޔާނަތް ދަޢުވާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަސްބާބާ [illegible] މައްސަލައެއް ކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން އެމައްސަލައާ މިމައްސަލައިގެ ހާލަތު ތަފާތުވާކަމަށެވެ.

23. ދައުލަތުގެ މި ހުކުމުގެން އަރުޒުންނަށް ބަލައިލެވުނެވެ. ސަބަބަކީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައެޅުނު ޤާނޫނީ އުސޫލަކީ، އެ ޤަޟިއްޔާގެ 22 ވަނަ ޕެރެގްރާފްގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ގޮތުގައި، ޤާނޫނުގައި މުއްދަތެއް ކަނޑައެޅިފައިނުވާ ކަމުގައި މުއްދަތު ގުނުން ގޮތެވެ. އެ ޤަޟިއްޔާގައި ބުނެފައިވަނީ ވާސިލުވި ސަބަބަކީ ހައިކޯޓުން އަންގައިދިން އަލުން ހުށަހަޅާ މައްސަލަތަކުގައި ހުށަހެޅުމުގައި މުއްދަތު ގުނާނެ ގޮތް ޤާނޫނުގައި ނުބުނުން އިޖުރާއާތުގެ އުސޫލެވެ. ހަމަ އެފަދައިން، ދަށު ކޯޓުތަކުގެ އެއް ކޯޓުން އަނެއް ކޯޓަށް ބަދަލުކުރުމުން އަނބުރާ ފޮނުވާ މައްސަލައެއްގައި ހުށަހެޅުމުގައި މުއްދަތު ގުނާނެގޮތެއް ޤާނޫނުގައި ނުބުނުމުން ދުރުން އިޖުރާއީ ޤަވާއިދުގައިވެސް ވާހަކަ މިއެވެ. އެހެން، ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާގެ ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާގެ 27 ވަނަ ޕެރެގްރާފްގައި ތަންފީޛާރު އ.ރ. އަބްދުލްޤާދިރު ޗާރިޓީ ޤަޟިއްޔާގައި، "ދެވަނަ ފަހަރަށް ދަޢުވާ އުފުލާއިރު ކޯޓަށް މައްސަލަ ހުށަހަޅަންޖެހޭ މުއްދަތު ކަނޑައަޅާފައިވާ ޤާނޫނީ ހުކުމެއް އޮތް ކަމަށް ނުދުރާ ކަމަށެވެ. ސަބަބަކީ، ޤާނޫނުގައި މުއްދަތެއް ކަނޑައަޅާފައިވާނަމަ، ދެން އިޖުރާއީ ޤަވާއިދުން ގޮތް

[14] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/23 ޤަޟިއްޔާ

މާނަކުރުމުގެ ހަމަތަށް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާނެއެވެ." އަދި މިމާއްދާގެ ދަށުން ކަމެއް ކުރުމަށް ލަސްވި ފަރާތުން ސާބިތުކޮށްދޭންޖެހޭނީ އެކަށީގެންވާ އުޒުރެއް ހިނދެއްގައި ކަންކޮށްފައިވާކަމާއި، ކަންކުރުމުގައި އެއްލަސް ބާކީވެ ލަސްވުން ޒަކާއި ނުހިމެނޭކަން ކަމަށްވެސް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

24. މިމައްސަލައިގައި އެކަށީގެންވާ ލަސްވުމެއް ވީތޯ ކަނޑައަޅުމުގައި ބަލަންޖެހޭނީ ދައުވާ ކޯޓާއި ތިރާއިދުންތަކާ ތަޢާރުފުކުރެވިފައިވާ މައްސަލަތައް، އެހެން ކޯޓަކަށް ހުށަހެޅުމަށް އަސްބާބު ގެންދިޔުމުން، އެމައްސަލައިގެ ދައުވާ ކޯޓާއި އެންމެހައި ތިރާއިދުންތަކާ އަށާ ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމަށް ނަގާނެ މުއްދަތެވެ. އަދި، މައްސަލަ އަނބުރާ ފޮނުވާ ތާރީޚުން ފެށިގެން ޖަލްސާގެ ޢަރީމާއިން ނުވަތަ އިދާރީ ގޮތުން ރިޢާޔަތްކޮށްދިނުމަށް ނުވަތަ މިހާރު ކޯޓަށް ފޮނުވައިދެން ކަރުދާސްތައް މައްސަލަ ހުށަހަޅަން ނަގާނެ ވަގުތެވެ. މިއީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒު**[15] ގައި އެކުލެވިގެންވާ ރާއްޖެއަށްދީފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ.

25. ނ. މާފަރު މެޑިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން މައްސަލަ އަނބުރާ ފޮނުވާފައިވަނީ 06 އޮގަސްޓް 2020 ގައެވެ.[16] މައްސަލަ ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވަނީ 11 ޖަނަވަރީ 2021 ގައެވެ. މައްސަލަ ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުގައި ލަސްވި ސަބަބު ސާފުކޮށްދިނުމަށް ދެވުނު ފުރުސަތުގައި މައްސަލަ ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުގައި ލަސްވި ލަސްވުން ފުލުހުންގެ އެއްލަސް ސަބަބެއް ދަށުން ނިމިދާއިރު ބަޔާންނުކޮށްދީ ދައުލަތުން ހައިކޯޓުގެ ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.[17] މައްސަލަ ހުށަހެޅުން ލަސްވެފައިވަނީ ނ. އަތޮޅުގައި ޕޮލިސްޓޭޝަނެއް މަދުވުމުން އިދާރީ ކަންތައްތައް ފުރިހަމަ ނުވާތީކަމަށް މިކޯޓުގައި ދައުލަތުން ބުނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، މައްސަލަ އެހެން

[15]. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/23 ފެސްވައްޓާ

[16] މިމަދުންނަމަޖެހު ދެކޮންމެއްލި މާފަރު މެޑިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު D8C-A/196/2020/01 ސިޓީ

[17] ދަށު ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B3/SHN/(32-2021)/2022/01 "ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާގުޅޭ ނިންމި ނިންމުން" ގެ 6 ވަނަ ނުކުތާ

ކޯޓަކަށް ހުށަހެޅުމުގައި އިތުރު ތަރުޖީޙެއް ހިނގަން ނުޖެހުމާއި، ދައުވާ ފޯމަށް ބަދަލެއް އައިސްފައިނުވާއިރު، ދައުވާ ފޯމު އެހެން ކޯޓަކަށް ފޮނުވުމަށް 157 އަށް ވުރެ ގިނަ ދުވަސް ނަގާފައިވުމީ ބާކީކުރު ވަސްވާސްތަކެއް ކަމުގައި އަހުރެން ދެކެމެވެ.

26. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B3/SHN/(32-2021)/2022/01 ނިންމުމުގައި މައްސަލަ އިތުރަށް ކުރިއަށް ގެންދާނެ ތަނެއް ނެތް ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ސިޔާދު**[18] އަށް ބަލާލާއިރު އުސޫލުތަކުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް ގޮތުގެމަތިން ކަމުގައިވާތީ އެނިންމުމަކީ ޤާނޫނީ ގޮތުން ސައްޙަ ރަނގަޅު ނިންމުމެއް ކަމުގައި ކަނޑައަޅައި މިމައްސަލަ ނިންމަން ޖެހެއެވެ.

- **ޙުކުމް:**

ދެންފަހެ، އިސްވެ ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތަކަށް ބިނާކޮށްގެން ކަންކަން އެގޮތުގެ މަތިން ހުރުމުން، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B3/SHN/(32-2021)/2022/01 ނިންމުމަށް ("ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން") ބާޠިލުކޮށް މި މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލީހުގެ އަޣްލަބިއްޔަތުން ޙުކުމްކޮށްފީމެވެ.

މިޤަޟިއްޔާ ބެލި ޙުކުމް ކުރީ:

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒު

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު
(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ޝުޖޫނާ

[18]. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/23 ފަސްޙާ